

Jaap van den Akker is predikant in de Christus Triumfatorkerk, een protestantse wijkgemeente voor de wijken Bezuidenhout en Mariahoeve in Den Haag. De kerkelijke gemeente kent een grote diversiteit. Naast een grote groep oudere gemeenteleden, is er een trouwe en actieve groep dertigers en veertigers. Het markante kerkgebouw vormt een opvallend herkenningspunt in de wijk Bezuidenhout. Het biedt door de ligging en de verhuurmogelijkheden missionaire kansen. De uitdaging is om de omwonenden van de kerk te bereiken.

God in de stad

Postmodern kerk-zijn in de grote stad

Den Haag is een grote stad. Enorm divers ook. In 'Het Veen' wijken met slechte huizen, veel sociale problematiek en een meerderheid aan inwoners van niet westerse afkomst. Op 'Het Zand' de Hagenaars: hoog opgeleid, internationaal georiënteerd, invloedrijk.

In het noordoosten van de stad ligt de wijk Bezuidenhout. Voor de oorlog een prachtige woonwijk met fraaie huizen. Op 3 maart 1945 werden er bij een bombardement diverse gaten in de wijk geslagen, die na de oorlog weer werden volgebouwd. Sinds dit millennium ligt ook het Beatrixkwartier in de wijk. Het is de Zuidas van Den Haag, met kantoren en ministeries. Nu is de wijk divers: veel nieuwe jonge mensen en ook veel oudere mensen, die vaak al hun hele leven in de wijk wonen.

Momenteel heeft het Bezuidenhout ruim 17.000 inwoners. Een volle wijk. Huizen dicht opeen. Veel bovenwoningen. Dure appartementen en huizen zonder centrale verwarming.

De opleiding Missionaire Specialisatie heeft mij geleerd om anders naar de wijk te kijken. Als er iets is dat herhaaldelijk op tafel kwam tijdens de colleges en gesprekken in de opleiding dan is het: *wij gaan God niet ergens brengen, God is er al*. We hoeven alleen maar te ontdekken en woorden te vinden om aansluiting te vinden.

Vreemdelingschap

De vragen die we moeten stellen is: waar kunnen we God ontmoeten, hier in deze straten, tussen deze mensen? Wat beleven ze, waar vinden ze houvast? Waar geloven ze in?

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Dat vraagt nogal wat van ons. We zullen onze beelden, onze vooroordelen moeten overstijgen. We zullen een andere taal moeten spreken. We zullen moeten durven opgaan in een andere wereld. Aansluiten bij de missie van de kerk vraagt om loslaten van je eigen omgeving en om eerst vreemdeling te zijn in de omgeving van een andere cultuur. We moeten leren met nieuwe ogen naar onze directe omgeving te kijken. Wie wonen daar? Waar geloven ze in? Wat raakt hen en houdt hen op de been? Voor zover mogelijk: open en onbevooroordeeld. Wat kan ik leren van de ander? Wat zegt het mij over het leven en over mijn geloof? Kom ik iets van God op het spoor? Dat betekent dat je op zoek gaat naar waar God in het leven van die ander al aan het werk is.

De wereld op de stoep

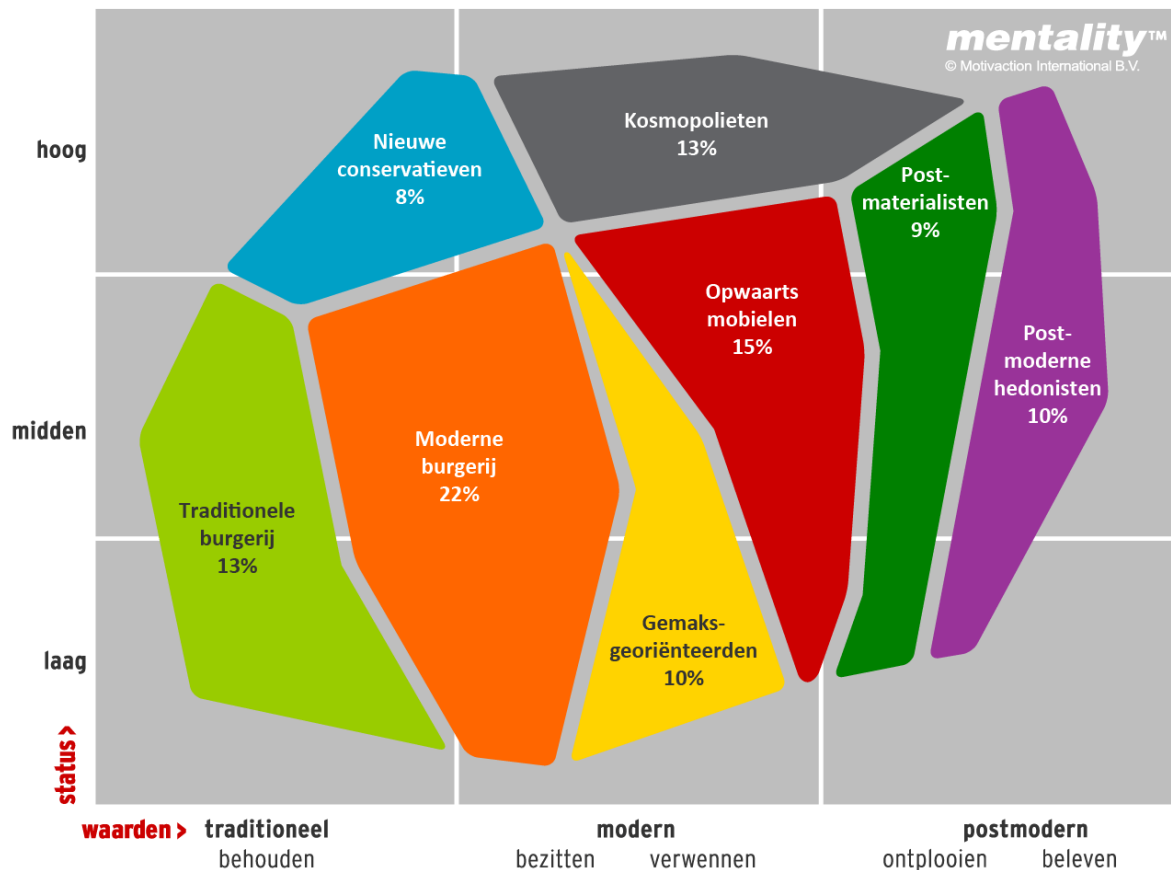
Dat kost grote investeringen. We moeten de kerk uit en de buurt in. In contact komen met maatschappelijke organisaties en de wijkvereniging. Horen wat er speelt in de wijk. Maar zo hemelbestormend is het natuurlijk ook weer niet. We gaan niet naar inheemse stammen in Nieuw-Guinea. Als het goed is gaat het vanzelf. We wonen zelf immers ook rond de kerk. We spreken onze burens en collega's. We ontmoeten mensen in de winkels, op de sportvereniging of in het buurthuis en de bibliotheek. Wij zijn (óók) de wijk!

Gelukkig wel. Maar we leggen niet zo makkelijk een verband met ons geloofsleven. We praten niet zo makkelijk over wat ons drijft en waarom de kerk en het geloof zo belangrijk zijn voor ons leven. We horen niet dat er bij onze gesprekspartner soms ook een spirituele vraag, wens of overtuiging doorklinkt in wat ze ons vertellen. Dat vereist een andere (luister-)houding van ons als gesprekspartner, maar ook moed om er over te beginnen en een nieuwe taal.

De kerkelijk geloofstaal werkt niet meer. Veel buurtgenoten hebben geen idee wat we bedoelen met genade of verzoening, maar zoeken dat wel. Al noemen ze dat dan ‘opnieuw beginnen’, ‘geaccepteerd zijn’, of ‘ermee verder kunnen’.

Figuur 1

De *mentality milieus* en hun vertegenwoordiging onder de Nederlandse bevolking, volgens Motivaction

Mentality

In het kader van dit artikel trekken we enkele grove lijnen.

De samenstelling van de bewoners van Bezuidenhout (met name Bezuidenhout-Midden en -Oost, de directe omgeving van de kerk) is merendeels hoogopgeleid en tussen de 25 en 45 jaar (40%). De politieke ligging is liberaal/vrijzinnig.¹ Gezien het opleidingsniveau en de huizenprijzen in Bezuidenhout kunnen we uitgaan van een bovengemiddelde sociaaleconomische status. Deze groep noemen we ‘postmodern’ en heeft een ‘hoge sociaaleconomische status’. Deze termen zijn ontleent aan het Maturity-model van het onderzoeksbureau Motivaction.²

In de Protestantse Kerk in Nederland zitten volgens het onderzoek van Motivaction vooral representanten van de ‘traditionele burgerij’ en ‘postmaterialisten’. In de Christus Triumfatorkerk zal dat niet anders zijn. De oudere, trouwe gemeenteleden vallen vaak in het beeld van de traditionele burgerij, de jongere actieve gemeenteleden zijn veelal postmaterialisten.³

In de huizen rondom de kerk blijken vooral postmoderne mensen met een hoge sociaaleconomische status te wonen. Volgens het model van Motivaction zijn dat met name de *kosmopolieten* en de *postmoderne hedonisten*.

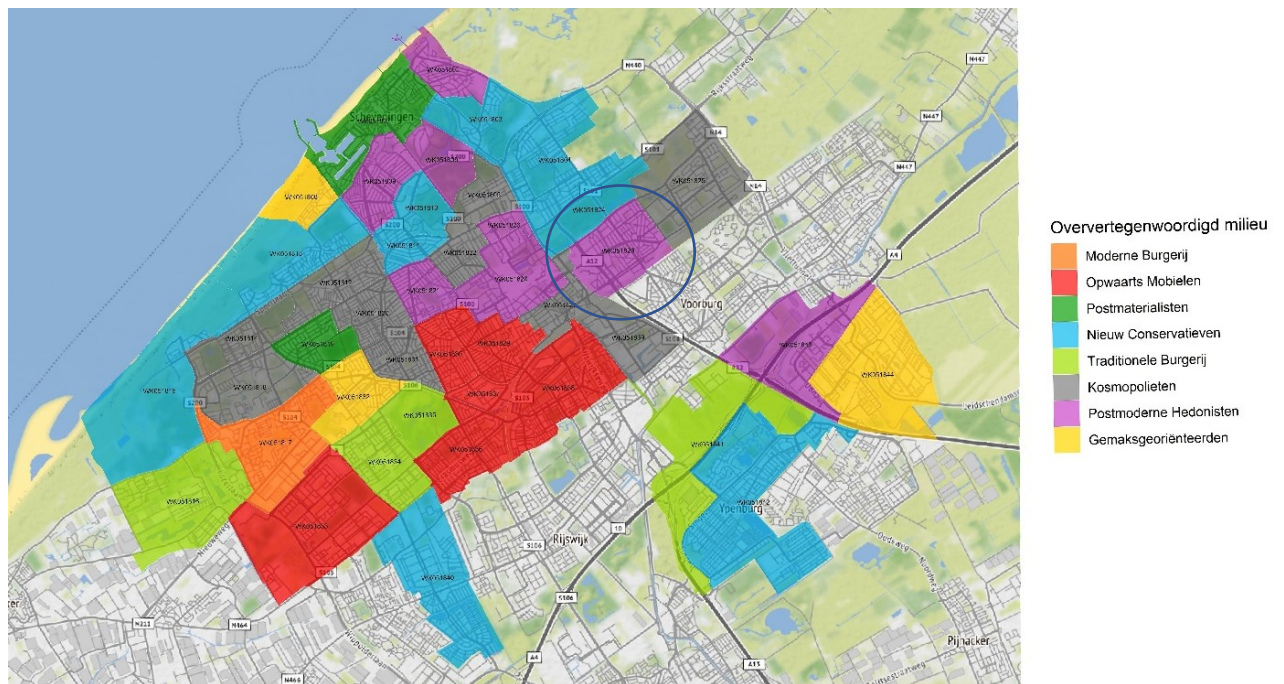
¹ <https://denhaag.incijfers.nl/dashboard/wijkprofielen/politiek-en-bestuur>.

² <https://www.motivaction.nl/mentality/de-acht-mentality-milieus>.

³ Op de website van Motivaction zijn uitgebreide beschrijvingen te vinden van de acht te onderscheiden milieus.

De vraag is nu: wat hebben deze groepen de kerk te bieden en zou de kerk en het christelijk geloof ook iets voor hen kunnen betekenen?

Figuur 2: Mentality milieus in Den Haag

Per wijk is de kleur toegekend van het Mentality-milieu dat daar het sterkst oververtegenwoordigd is.

Voor Bezuidenhout geldt dat Postmoderne Hedonisten het sterkst oververtegenwoordigd zijn (zie ook de paarse kleur in het kaartje). Ook Kosmopolieten zijn hier oververtegenwoordigd. Moderne burgers en Gemaksgeoriënteerden wonen er daarentegen minder dan gemiddeld (Willemijn Bot, Motivaction 2020).

Postmodern

Wat onze postmoderne buurtbewoners gemeen hebben is een sterke gerichtheid op het individu in plaats van op het collectief, maar vervolgens zijn er grote verschillen in de manier waarop kosmopolieten en hedonisten omgaan met hun levensvragen en hoe zij hun dagelijkse zingeving invullen.

Voor postmoderne burgers is het opdoen van nieuwe ervaringen in hun leven een zeer belangrijk onderdeel van hoe zij hun leven willen indelen. Op zoek zijn naar maatschappelijk succes en materieel genieten, wordt door hen gezien als te oppervlakkig, hoewel deze zaken wel degelijk belangrijk voor hen zijn. Ze proberen zichzelf steeds opnieuw uit te vinden, te ontdekken wie zij zelf zijn, en hoe de wereld in elkaar zit. Ze zijn op zoek naar plaatsen, mensen en organisaties die iets unieks hebben en die op een authentieke manier bezig zijn met andere zaken dan het alledaagse. Kunst en cultuur zijn erg belangrijk voor deze groep mensen. Ze reizen ook graag.

Als het over zingeving gaat dan is er veel interesse voor meditatie, retraites, mystiek en filosofie. De kerk kan hierop inspelen. De kerk zou dan een kader moeten bieden, waarin het mogelijk is om op zoek te gaan naar jezelf en het hogere. Dat zou de kerk dan moeten doen vanuit een open blik en haar rijke traditie. Als de wereld wordt ervaren als jachtig, onecht en oppervlakkig, zou de kerk zou hiervoor een tegenwicht kunnen bieden. Als die tenminste echt is, authentiek en diepgravend en ruimte biedt voor de eigen zoektocht naar het hogere, maar wel samen met anderen. Dit kan helpen om je leven meer inhoud te geven en bewuster om te gaan met je dagelijks bestaan. De postmoderne kosmopoliet en hedonist gaan voor oorspronkelijkheid.

Kosmopolieten

Kosmopolieten zijn nieuwsgierig. Ze willen álles en stellen daarbij hoge eisen aan zichzelf. Ze willen maatschappelijk succesvol zijn, carrière maken, genieten van kunst en cultuur, origineel zijn, een mooi en verzorgd uiterlijk hebben, zichzelf blijven ontplooiën en ook nog tijd voor reflectie en bezinning overhouden. Hiermee leggen zij zichzelf een hoge prestatiedruk op. Het 'alles willen' levert keuzestress op en maakt onzeker. Burn-out klachten komen vaak voor bij de kosmopoliet.

Kosmopolieten houden niet van oppervlakkigheid. Ze willen graag meer levenswijsheid opdoen, persoonlijk groeien en geïnspireerd worden. Ze kiezen voor diepgang en goede gesprekken. De kansen voor de kerk liggen bij deze groep voor het oprapen, zou je zeggen. Religie en cultuur liggen dicht bij elkaar. Filmavonden of verdieping van culturele kennis door de religieuze noties uit schilderijen of muziek te duiden. Bovendien staan ze open voor zelfreflectie.

De kerk kan helpen met balans vinden in je leven, ook in het maken van afwegingen. Deze groep bereiken wordt wel een uitdaging. Het vereist een 'omtaling' van onze geloofstaal. Traditionele geloofstaal riekt naar ouderwets, traditioneel en burgerlijk. Dat spreekt niet aan. Daar komt bij dat zingeving voor de kosmopoliet slechts één van de vele zaken is die belangrijk zijn in het leven. Levensbeschouwing, zingeving en contemplatie moeten bij kosmopolieten concurreren met meer moderne en hedonistische zaken als carrière maken, uitgaan en reizen. Bovendien beperkt de kosmopoliet zich niet tot een traditie. Voor de meeste kosmopolieten is er niet een vanzelfsprekend religieus kader dat hen zingeving biedt. Ze zijn breed geïnteresseerd in spiritualiteit en beleven dit niet uitsluitend in een specifiek religieuze context, maar ook in muziek, kunst of de natuur.

Ondertussen kunnen we in de kerk veel leren van deze ruimdenkende, nieuwsgierige mensen in de wijk. We leren van hen hoe mondiaal onze eigen godsdienst is. Hoe breed en modern de christelijke traditie kan zijn, waar het gaat om zelfontplooiing, bevrijding, verinnerlijking en mystiek. De kosmopoliet trekt ons uit onze beperkte blik op ons eigen geloof. De kosmopoliet dwingt ons positiever over ons eigen geloof en de kerk te denken en enthousiast te worden. Hier moet je bij willen horen, want hier ontdek je nieuwe werelden! Als we in onze eigen negatieve kijk op kerk en geloof blijven hangen, zijn we voor de kosmopoliet niet interessant door deze negatieve beeldvorming, te weinig sociale en culturele status. Het geloof moet prikkelen, uitdagen en je op andere gedachten brengen.

Hedonisten

Waar met de kosmopolieten nog wel raakvlakken met de huidige cultuur in onze kerk (van post-materialisten en moderne burgerij) te vinden zijn, daar wordt dat bij de hedonisten een echte uitdaging. Zij zijn de pioniers van de beleveniscultuur, waarin experiment en het breken met morele en sociale conventies doelen op zichzelf zijn geworden. Dat botst aan alle kanten met het beeld dat velen van de kerk hebben (en dat veelal ook klopt). De kerk is ouderwets, saai, statisch, conventioneel en conservatief. Veel te genieten valt er niet in de kerk. Daar zit meteen een leerpunt voor de kerk.

Natuurlijk moet het geloof diepgang hebben en moet het in de kerk ergens om gaan. Maar alleen ernstig hoeft het niet te zijn. Geloof gaat over de blijde boodschap. Die blijdschap straalt er in veel kerken niet altijd vanaf. Wat je in je geloof hebt gevonden dat is toch je houvast en het diepste geluk dat je kunt vinden? Hier ervaar je dat je wordt liefgehad. Dat er iemand is die van je houdt. Dat moet een postmoderne hedonist toch ergens aan kunnen spreken. Als wij in staat zijn om dat op een echte manier in begrijpelijk taal en vooral met aansprekende moderne communicatiemiddelen uit te zenden, dan gebeurt er wat. Met moderne media, moderne kunst en populaire muziek. Hier ligt een opdracht en een uitdaging voor de kerk! In Amsterdam hoorden we hoe Rikko Voorberg daar op een interessante manier mee experimenteert in zijn *Popupkerk*.⁴

Wat een postmoderne hedonist dan kan vinden in de kerk? Dat ligt voor de hand. Het leven is niet alleen vrijheid, blijheid. Soms heb je ook steun en diepgang nodig. Autonoom en individualistisch zijn

⁴ <https://popupkerk.nl>

is wel mooi, maar ook alleen. Een kerk biedt gemeenschap. In de kerk vind je authenticiteit en pure ervaringen. Een hedonist wordt aangesproken door creatieve en onconventionele ideeën. Laat de kerk nu juist steeds onconventioneler worden. Kunstproject en exposities lijken een raakvlak te kunnen zijn. Een kerk waar ruimte is voor het experiment en die niet terugschrikt voor confrontatie. Het evangelie confronteert tenslotte ook – juist het conventionele.

In dat laatste zit meteen het leerpunt van de kerk. Waar schuurt het evangelie nog in de kerkelijke gemeente? Is het niet te gezapig geworden? Worden we nog opgeschrikt door de radicaliteit van het evangelie? Het optreden van Jezus was confronterend en vernieuwend. Hij legde de Thora op een totaal nieuwe manier uit, de gevestigde orde schudde op haar grondvesten. In de kerk is het allemaal wel erg braaf geworden. Het moet vooral blijven zoals het is. Een hedonist voelt zich daar niet thuis. Hij zoekt naar geloof en houvast buiten onze traditionele kaders. Dat helpt ons - als we dat durven – om dichter bij de kern van het evangelie te komen.

Problematisch is dat deze manier van kerkzijn botst met de waarden van de traditionele burgerij, het milieu dat nu juist oververtegenwoordigd is in onze kerken. Mensen uit dat milieu houden alles graag zoals het is... Dat wordt een spannende tocht, waar het regelmatig zal botsen, maar wie weet wat voor moois er uit groeit.

Een stapje verder

De Christus Triumfatorkerk in Den Haag heeft een lange geschiedenis van contact zoeken met de buurt waarin de kerk staat. Ds. Jan van Opstal besteedde er bijna twintig jaar geleden al twee studies aan (2001 en 2003).⁵ Daaruit zijn mooie initiatieven voortgekomen: Kunstexposities en de tweewekelijkse concerten met het Koninklijk Conservatorium. Tien jaar geleden was er een onderzoek onder leiding van ds. Berit Bootsma naar 'jonge professionelen': leden van de kerk tussen de 25 en 40 jaar.⁶ Uit dat onderzoek kwamen opnieuw initiatieven voort: 'Wining & Dining', gespreksgroepen, een training 'Werk & Balans'.

Met dit artikel willen we een stapje verder gaan. We willen ons verdiepen in de grootste groep bewoners van de wijk waarin we kerk zijn en waarmee we weinig contact hebben. Omdat we denken dat we ze iets te bieden hebben, maar vooral ook, omdat zij ons dichter bij ons eigen geloof en bij het evangelie kunnen brengen. Dat is de verrassende ontdekking van dit artikel.

Het betekent dat we opnieuw de kerk uit moeten en deze groep moeten opzoeken. Dat stelt eisen aan ons kerk-zijn. We moeten een duidelijker identiteit ontwikkelen waarin we de scherpste niet uit de weg gaan. Zodat duidelijk is waar je voor kiest als je voor de kerk kiest.

Tenslotte is het nog om een andere reden van belang. De gemeente Den Haag heeft vergevorderde plannen om rond de drie NS-stations (waaronder het in Bezuidenhout gelegen NS-station Laan van Nieuw-Oost-Indië) grootschalige woningbouw te laten plaatsvinden: het *Central Innovation District*. In onze wijk zullen duizenden relatief jonge mensen komen te wonen met relatief hoge inkomens en opleiding. Mensen uit de hierboven beschreven milieus.

Dat schept verplichtingen voor de kerk.

Dat biedt kansen en uitdagingen voor de kerk.

Jaap van den Akker, 1 mei 2020

⁵ Jan van Opstal, *Zie ommezijde. Een nieuwe bladzijde van kerk-zijn in de stad*, juli 2001 en *Omslag. Een volgende bladzijde van kerk-zijn in de stad*, juli 2003.

⁶ Berit Bootsma (e.a.), *Jonge professionelen en de Christus Triumfatorkerk. Verslag van de onderzoeksfase*, [2011] en *Jonge professionelen en de Christus Triumfatorkerk. Projectplan 2011-2015*, [2011].

Literatuur

Joep de Hart, *Zwevende gelovigen: oude religie en nieuwe spiritualiteit*, Amsterdam 2011.

Motivaction, *De acht mentality milieus*, <https://www.motivaction.nl/mentality/de-acht-mentality-milieus>.

Peter Jobsen en Sander Metaal, *Analyse Mentality-milieus: zingevingsprofielen en relatie tot de PKN*, Protestantse Gemeente Amstelveen-Buitenveldert, januari 2009.

Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters, Christelijke missie in een postmoderne omgeving*, Zoetermeer 2015.

Erik Borgman, *Leven van wat komt. Een katholiek uitzicht op de samenleving*, Utrecht 2017.